

**ÒQUVCHILARNING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISH,
ÒQUVCHILARNI DARS DAN TASHQARI TARBIYAVIY JARAYONLARDA
MA'NAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISH****Jumayeva Zohida Umarova**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Karimova Zuhra Anvar qizi**Norqulova Marjona Asror qizi**

Boshlang'ich ta'lim yonalishi

2bt-21 guruh talabalari

Maktab davridan boshlab o'quvchilarning ma'naviy, jismoniy va funktsional shakllanishida harakatli o'yinlarining o'rni beqiyosdir. Standart mazmundagi vazifa, ko'rsatma yoki mehnat va sport mashqlarini bajarish kishini tez toliqtiradi. Lekin, shunday harakatlarni milliy o'yinlari asosida, ijro etish odamning ruhiyatiga ijobiy ta'sir etib, charchash muddatini orqaga suradi. SHuning uchun sport mashg'ulotlarida, ayniqsa yosh sportchilarni dastlabki tayyorlashda turli mazmunga xos harakatli o'yinlardan foydalanish alohida amaliy ahamiyatga egadir.

Mamlakatimiz kelajagi uchun sog'lom avlodni tarbiyalash hamda voyaga yetkazishda jismoniy tarbiyaning ahamiyati juda katta. So'ngi yillarda sport va jismoniy tarbiya yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Xususan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekistonda bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasini tuzish to'g'risida"gi Farmonida "bolalarni jismoniy va ma'naviy tarbiyalashning zamonaviy shakl va uslublarini, jinsi va yoshiga qarab bolalarga sport ko'nikmalarini sigdirishning, sport sohasida iqtidorli bolalarni ixtisoslashtirilgan sport maktablari va markazlardagi mashg'ulotlarga tanlab olishning ilmiy asoslangan tizimlarini ishlab chiqishni tashkil etish hamda ularni tadbiiq qilishga ko'maklashishi" lozimligi alohida ta'kidlandi.

Jismoniy tarbiya darslarida va darsdan tashqari vaqtlarda o'tkaziladigan sport mashg'ulotlarida harakatli o'yinlardan foydalanish bolalar jismoniy sifatlarini rivojlantirish va harakat malakalariga o'rgatish samaradorligini oshiradi. Harakatli o'yinlar o'quvchilar bilan darsdan tashqari vaqtda tarbiyaviy-sog'lomlashtirish ishlarini olib borishda, ayniqsa, kichik va o'rta yoshdagi maktab o'quvchilari orasida katta o'rin egallaydi. Ular tanaffuslarda maktab jismoniy tarbiya jamoasida, maktab bayramlarida, «Salomatlik kunlarida», yig'ilishlarida, ekskursiyaga, sayrga chiqqanda o'tkaziladi. Bundan tashqari, sinflar va maktablar o'rtasida o'yin bo'yicha maxsus musobaqalar tashkil etiladi va o'tkaziladi.

Tanaffus vaqtlarda o'yinlar o'tkazish tarbiyaviy va gigiyenik jihatdan katta ahamiyatga egadir. Uzoq davom etgan statik holatdan va sinfdagi qizg'in ishdan yoki darsdan keyin (ayniqsa, kichik maktab yoshidagi bolalar uchun) o'quvchilar faol dam olishlari zarur.

Bolalarda harakatli o'yin ijobiy ruhiy kechinmalarni keltirib chiqaradi, ularning harakat faolligini kuchaytiradi. O'yinchilarda shunday asab markazlarini qo'zg'atadiki, ular sinfdagi

o'tkazilgan mashg'ulotda tormozlanib qolganligi hisobga olinadi. Bunday asab markazlarini ishlashga o'tishi, o'quvchilarni yaxshi dam olishga va keyingi darslarda o'quv materiallarini engilgina qabul qilishga imkon beradi. Tanaffus vaqtlarida o'tkazilishi tavsiya qilingan o'yinlar bilan jismoniy tarbiya o'qituvchisi, o'qituvchilarni, yetakchilarni o'quvchilarga tanishtiradi.

O'quvchilar yozda maktab yonidagi maydonchada, qishda esa yaxshilab shamollatilgan s'ort zalida va keng koridorlarda o'tkaziladi. Chunki tanaffus 'aytida har xil sinflardan o'quvchilar yig'iladilar shuning uchun tanaffusda o'tkaziladigan o'yinlar mazmuni jihatidan juda sodda va har xil yoshdagi o'quvchilarning qo'lidan keladigan hamda qisqa muddatli bo'lishi shart.

Darsdan tashqari vaqtlarda quvnoq o'yinlar o'rgatish ularni chinqitirish sog'lom voyaga yetishida har – xil qiziqarli o'yinlar o'tkazish chaqqonlikni oshirish salomatlik sport bayramlarini tashkillash va o'tkazish ochiq havoda turli estafetalar tashkillash va ularni charchatib qo'ymaslik uchun qisqa o'yinlarni o'tkazish. Bolalarni chiniqtirish to'g'ri olib borilganda bolada asta – sekin atrof muhitning noqulay ta'siri eng avvalo issiqlab ketish va sovuq qotishga bardosh berish.

Darsdan tashqari vaqtda o'quvchilar bilan o'tkaziladigan harakatli o'yinlar sog'lomlashtirish vazifasini yechishga yordam berishi kerak. Salomatlik holati bo'yicha 1 va 2 tibbiy guruhlariga kiritilgan, o'quvchilar o'yinni barcha turlari bilan shug'ullanishga qo'yiladi. Yurak bilan kasallangan asab sistemasi buzilgan o'quvchilar uzoq davom etadigan uzluksiz yugurish, kuchli taranglashish, uzluksiz sakrashlar va boshqa tez harakatlanishlarga chegara qo'yish bilan qatnashishlari mumkin.

Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar

Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar- Bu o'qituvchi tomonidan darsdan tashqari vaqtda shaxsning ijtimoiylashuvi uchun zarur shart -sharoitlarni ta'minlaydigan har xil turdagi faoliyatni tashkil qilish. Bu o'qituvchining tarbiyaviy ishining mustaqil yo'nalishi bo'lib, u sinfdan tashqari ishlar bilan birgalikda olib boriladi. Sinfdan tashqari mashg'ulotlar, qoida tariqasida, fan o'qituvchilari, homiylik qilayotgan korxonalar xodimlari, ota -onalar, shuningdek talabalar faollari tomonidan o'tkaziladi.

Maktabda tarbiyaviy ishlarni aniq rejalashtirmasdan uning mazmuni, shakl va usullarini aniqlamasdan, ma'lum bir tizimga solmasdan turib ko'zda tutilgan maqsadga erishish qiyin. Sinfdan tashqari ishlarning tarbiyaviy ta'siri ko'p darajada o'quv jarayonini tashkil etish saviyasiga hamda o'quvchilar jamoasining xilma-xil ishlarni qanday yo'lga qo'yishiga bog'liqdir. Sinfdan tashqari faoliyat majburiy dastur bilan chegaralanmaydi, balki yoshlari har xil o'quvchilarni ixtiyoriy ravishda birlashtiradi. Ularning tashabbusi asosida ishlarni amalga oshiradi, fanga qiziqtiradi, ularni xalqning madaniy hayoti muhitiga olib kiradi.

Sinfdan tashqari ishlar shaxsdagi ijtimoiy faollik, ijtimoiy ong hamda axloqiy odatlarni tarkib toptirishning eng muhim omilidir. Bu faoliyat ilmiy jamoa, adabiy va maktab teatrlarining ishlari, turli mavzularda o'tkaziladigan kitobxonlar konferensiyasi va munozaralar, siyosiy, axloqiy, ilmiy-ommabop va mehnat mavzularidagi ma'ruza va suhbatlar, ijtimoiy foydali mehnat, siyosiy axborot, bayram kechlari va ertaliklari, to'garak mashg'ulotlarini o'z ichiga oladi.

Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarning maqsadi va vazifalari

O'zbekiston Respublikasining istiqloqlarga erishuvi hamda o'z mustaqil siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy yo'lga ega bo'lishi, xalq xo'jaligining turli sohalarida, jumladan, xalq ta'limi tizimida ham o'sib kelayotgan yosh avlod ta'lim-tarbiyasi bilan borliq jarayonini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Hozirgi paytda fan va madaniyatning eng so'nggi yutuqlari asosida kelajagimiz bo'lgan yosh avlodni hayotga tayyorlashning samarali shakl va uslublarini izlash nihoyatda zarurdir

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining „Ma'naviyat va ma'rifat“ jamoatchilik markazi faoliyatini yanada takomillashtirish va samaradorligini oshirish to'g'risida“gi farmonida ko'rsatilganidek, jamiyatda yuksak ma'naviy fazilatlarini kamol toptirish, milliy mafkurani shakllantirish, yoshlarni boy madaniy merosimiz, tarixiy an'alarimizga, umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, Vatanga muhabbat, istiqloq g'oyalariga sadoqat ruhida tarbiyalash mamlakatimizda amalga oshirilayotgan barcha islohotlarning hal qiluvchi omilidir.

Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishning nazariy asoslari: Maktabning o'quvchilar bilan olib boradigan o'quv mashg'ulotlaridan tashqari, xilma-xil ta'lim-tarbiya ishlari sinfdan tashqari ishlar nomini olgan. Sinfdan tashqari ishlar maktab ta'lim-tarbiya jarayonining tarkibiy qismi o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini yo'lga qo'yish shakllaridan biridir. Sinfdan va maktabdan tashqari ishlar shaxsni har tomonlama kamol toptirish va uni hayotga, aktiv faoliyatga tayyorlash uchun keng imkoniyatga ega. Bu ishlar bolalarning qiziqishlariga muvofiq tarzda ko'ngillilik asosida tashkil qilinadi. O'quvchilar sinfdan va maktabdan tashqari ishlarda o'zlarini qiziqtiradigan mashg'ulotlarni tanlab olishadi, ularda mustaqil, tashabbuskorona ishtirok etishadi. Maktab va maktabdan tashqari muassasalarning tashkiliy ishlarini, mazmuni va maqsadini belgilash bugungi kunimizning barcha qirralarini hisobga olishni talab etmoqda. Sinf va maktabdan tashqari mazkur tarbiyaviy ishlar shaxs kamoloti bosqichlarini belgilab olishga qaratilganligi bilan tavsiflanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev SH.M. Yoshlar tarbiyasida besh tashabbus. -T.: O'zbekiston, 2018
2. Mahkamov M. «Bo'lajak tarbiyachilarning pedagogik muloqat madaniyatini shakllantirish" nomzodlik dissertatsiyasi. T., 2005.
3. Mavlonova R., B. Normurodova, N. Rahmonqulova, Tarbiyaviy ishlar metodikasi. - T.: "Tib-kitob", 2010.
4. Ochilov M. "Muallim - qalb me'mori" T.: "O'qituvchi" 2001. References
5. Mavlonova R., B. Normurodova, N. Rahmonqulova, Tarbiyaviy ishlar metodikasi. - T.: "Tib-kitob", 2010
6. WWWZiyoNet.uz
7. WWW. Google. Uz